

УДК 930:908:[379.85:291.37](477.82)

В. О. Патійчук – кандидат географічних наук, доцент кафедри країнознавства і міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
Р. П. Якубович – аспірант Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Проблеми розвитку православного паломництва на теренах Волинської області

Роботу виконано на кафедрі країнознавства і міжнародних відносин СХУ ім. Лесі Українки

Досліджено основні сакральні-паломницькі об'єкти Волинської області. Виділено паломницькі ареали на території краю. Визначено основні проблеми та перспективи розвитку паломництва на Волині.

Ключові слова: паломництво, паломницький центр, паломницький ареал, Волинська область.

Patiychuk V. O., Jakubovich R. P. The Problems of the Development of the Orthodox Pilgrimage in Volyn Region. The main sacred pilgrimage objects of Volyn region have been explored. The pilgrimage habitats on the territory of the edge have been outlined. The main problems and prospects of development of the pilgrimage in the Volyn region have been determined.

Key words: pilgrimage, pilgrimage center, pilgrimage habitats, Volyn region.

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку туристичної галузі в нашій державі зростає науковий і практичний інтерес до релігійно-паломницького туризму. Останній розглядається не тільки як подорожі до святих місць, а й як духовно-культурна практика для пересічних віруючих [14]. Релігійно-паломницький туризм нині користується значним попитом і популярністю. В його складі можна виділити кілька функціонально-цілевих видів: власне паломництво (відвідання святих місць із метою поклоніння основним святиням і реліквіям); релігійно-пізнавальні поїздки (ознайомлення з видатними релігійними місцями, культурно-релігійними пам'ятками, об'єктами, релігійною історією й філософією); наукові та релігійно-просвітницькі подорожі (відвідання релігійних об'єктів істориками, мистецтвознавцями, богословами, соціологами та іншими фахівцями, які вивчають релігійну сферу та її суспільно-просторові прояви тощо) та ін. [1]. Україна має значний потенціал для розвитку паломницького туризму, що потребує наукового вивчення й залучення фахівців із різних напрямів дослідження функціонування релігійно-паломницького туризму в країні, включаючи її регіональний контекст.

Метою цього дослідження є вивчення особливостей функціонування паломництва у Волинській області як однієї з перспективних територій релігійно-паломницького туризму та визначення проблем і перспектив розвитку цього виду діяльності населення в краї.

Основними **завданнями** публікації є характеристика основних паломницьких центрів Волинської області, аналіз їхньої паломницько-сакральної привабливості та визначення основних проблем функціонування паломництва досліджуваної території.

Виклад основного матеріалу дослідження. Паломництво – одна з найдавніших різновидностей галузі туризму, що була започаткована на нашій території ще в кінці XI ст., коли святі місця Палестини почали відвідувати руські монахи [13]. Об'єктами для поклоніння є й інші святі місця в країнах світу та Україні зокрема, у тому числі й Волині. Так, на території Волинської області знаходиться понад тисячу історико-культурних та релігійно-паломницьких об'єктів (монастирі, церкви, каплиці, старовинні ікони, дзвіниці,

цілющі джерела, окремі предмети культу тощо), які притягують до себе паломницькі потоки прочан і туристів, у тому числі іноземних. На територію області щорічно приїжджає понад 10 тис. паломників, включаючи туристів із близького й далекого зарубіжжя [5]. Останнім часом у країні спостерігається активізація паломницьких процесів для православних віруючих. Для реалізації паломницьких турів із боку приймаючої сторони необхідним є наявність сакральних об'єктів, що становлять паломницький інтерес (церкви, монастирі, де відбуваються богослужіння, а також наявність у них відомих проповідників-місіонерів та багатих на духовний досвід духівників, а також чудотворних ікон, мощей святих угодників тощо), зручних транспортних засобів та доставки до паломницьких центрів, місць ночівлі та харчування в них, а також за необхідності підрозділів, що займаються екскурсійною та організаційною діяльністю щодо проведення паломництва [4].

Волинська область є багатою сакральними об'єктами різного роду. Що ж стосується системи організації паломницьких турів, яку забезпечують як церковні, так і світські установи, а також масово відбуваються самоорганізовані паломницькі подорожі, то тут слід бажати кращого у багатьох питаннях паломницького обслуговування й надання певних послуг.

Найбільш відомими сакральними об'єктами області є Зимненський, Михнівський, Старосільський, Гродненський жіночі монастирі та Милецький, Старочарторийський, Низкиницький, Вербківський чоловічі монастирі, а також численні храми, окремі сакральні споруди, цілющі джерела та чудотворні ікони, як наприклад, Холмська ікона Божої Матері XI ст. (м. Луцьк), чудотворна ікона Божої Матері «Одигітрія» XV ст., що в Троїцькій церкві с. Тростянець Ківерцівського району; Георгіївська церква 1264 р. у м. Любомль; Покровська церква 1745 р., що в с. Піддубці Луцького району; Іллінська церква 1700 р. в м. Камінь-Каширський; Петро-Павлівська церква 1629 р. в с. Іванівка Рожищенського району; Дмитрівська церква 1674 р. у с. Згорани Любомльського району; Миколаївська церква 1638 р. в с. Охлопів Горохівського району; Успенська церква 1752–1755 рр. в с. Оконськ Маневицького району; Воздвиженська церква 1795 р. у смт Заболоття та Миколаївська 1778 р. церква в с. Тур Ратнівського району та ін. святині області. Особливим паломницьким ареалом є древнє місто Володимир-Волинський та його околиці. На території міста знаходиться Успенський собор (1152–1160 рр.), який за історичними даними побудував князь Мстислав, із багатьма чудотворними іконами (у т. ч. шановані ікони Божої Матері «Почаївська» та «Братська», дерев'яний Хрест-Голгофа XIV ст. та ін.), дзвіницею та іншими святинями (наприклад, часткою мощей священномученика Фаддея (Успенського) та ін. подвижників благочестя) і похованнями у храмовій крипті; Василівська церква-ротонда XIII–XI ст. та низка інших святинь, що притягують до себе значні паломницькі потоки [12]. За 5 км на південь від міста знаходиться Свято-Успенський монастир, що в с. Зимно Володимир-Волинського району [5].

Зимненський монастир має давню цікаву історію. Вона починається ще в X ст., коли сам рівноапостольний князь Володимир облюбував місцеву гору для своєї княжої резиденції, а згодом – православного чоловічого монастиря, який є печерним. Під ним знаходяться, викопані ченцями ще у X–XI ст. підземні ходи, де вони любили усамітнюватися й віддаватися цілковитій молитві, а також переховуватися від ворогів. Головна святиня монастиря – чудотворна ікона Божої Матері «Зимненська» (X ст.), родинна ікона грецьких царів, яка була подарована Константинопольським патріархом Миколаєм II Хрисовергом і передана на благословення рівноапостольному князю Володимирі, коли той брав шлюб і вінчався з грецькою царівною Анною. Тому святиня вважається, передусім, покровителькою благочестивих сімейств. Перед нею просять благословення на вдалий шлюб та пошук супутника сімейного життя. Їй моляться також із метою зцілення від хвороб зору та інших душевних та тілесних недуг. Пам'ять цієї чудотворної ікони Божої Матері щорічно відзначається 24 вересня, після дванадцятого свята Рождества Пресвятої Богородиці, коли в монастир з'їжджається багато паломників не тільки з Волині, а й з усіх куточків нашої країни та закордону

(Польщі, Білорусі, Росії та ін. країн). У монастирі знаходиться багато православних святинь, зокрема частинки мощей багатьох угодників Божих, серед яких особливе місце займають преподобний Варлаам – перший офіційний ігумен Києво-Печерської лаври, який, подорожуючи святими місцями православного Сходу, зупинившись по дорозі – тут помер і був похоронений у підземній печерній церкві, яка зараз носить його назву. Пізніше його нетлінне тіло, за заповітом преподобного, було перенесено у Києво-Печерську лавру [12]. Тут знаходиться чудотворна ікона блаженної діви Іулінії Ольшанської з частинкою мощей в однойменному храмі на її честь, а також багато інших святинь. У Зимненському монастирі створені сприятливі умови для перебування та проживання паломників й проведення наукових заходів. Тут, наприклад, щорічно відбувається науковий семінар дитячих офтальмологів. У монастирі функціонує паломницька трапезна з чайною. Монастир проводить платні екскурсії для відвідувачів та паломників монастиря, запровадивши знижки для дітей та інвалідів. Проте проведення екскурсій потребує ретельного відбору історичних фактів, кращого змістового наповнення та орієнтації на певні вікові категорії паломників і ступінь їх обізнаності з церковною практикою. Недоречним, на наш науковий погляд, є надмірне акцентування екскурсиводів перед широким загалом про особисті досягнення та вклад у відбудову монастиря його керівництва (в особі ігумені – «жінки року...» та благочинної) та їхню «всеохоплюючу діяльність»... За цим губиться сама історія монастиря, діяльність простих черниць у його відбудові та, зрештою – й Божого промыслу та Божої й людської допомоги в цьому процесі. Не вартим уваги є констатація фактів про якісь «...Кучмові джипи, які стали бруківкою...», романтичні варіації на тему «...тендітних дівочих плечей двох черниць, які підняли з руїн монастир...» тощо, що сприймається паломниками неоднозначно у контексті необхідності виховання в собі християнської покорі, смирення, працелюбності, відсутності гордості й хизування та інших чеснот, не говорячи про чернечі обітниця перед Богом, які повинні бути на першому місці в житті не тільки монахів, а й кожної віруючої людини. Вважаємо, що не може бути вибіркового ставлення до різних категорій населення за їхнім майновим станом і соціальним статусом. У монастир краще приїжджати з одноденними паломницькими екскурсіями, адже вартість проживання в монастирі є досить високою для пересічних паломників.

За 20 км від м. Володимира-Волинського знаходиться Успенський Низкиницький чоловічий монастир, розміщений на околицях м. Нововолинська. Основними святинями монастиря є чудотворна ікона Успіня Божої Матері, частки мощей святителя Миколая Чудотворця, св. праведного Іоанна Руського, преподобних отців Києво-Печерських та інших святих. Тут знаходяться родинні поховання засновника й фундатора монастиря – Адама Кисіля та інших видатних осіб краю періоду створення та розквіту монастиря – XV–XVII ст. На території монастиря функціонує етнографічна світлиця та господарчий комплекс споруд, які відвідують паломники [12]. Найманими працівниками монастиря проводяться цікаві екскурсії та розповіді з історії монастиря та Волинського краю. Умов для масового відвідування паломників із можливістю ночівель у монастирі не передбачено.

Наступним паломницьким ареалом області є Північний, де знаходяться древні й новостворені монастирі краю. Центром цього паломницького ареалу є м. Ковель, де розміщується відома пам'ятка церковної архітектури – Свято-Воскресенський кафедральний собор (1877 р.), який був побудований на місці древнього храму (1549 р.), що згорів у кінці XVII ст.

Окрасою Волинського Полісся є Свято-Миколаївський Милецький монастир, що у Старовижівському районі. Перша письмова згадка про монастир датується 1463 р., коли князь Федір Сангушко (монаше ім'я Іоаким), прийнявши чернечий постриг, передає його у володіння своєї дружини Анни. За історичними даними, він був заснований ще в кінці XIV ст. вербківськими ченцями. Останні несли послуг у чоловічому монастирі, який був розміщений на території, яка належить до с. Вербка Ковельського району (зараз тут на монастирському болоті відроджено

Предтеченський скит). За переказами, у період великих православних свят до Вербківського монастиря прибувало багато паломників. Щоб їх нагодувати, ченці змушені були ловити багато риби. Це вдавалося їм зробити вниз за течією повноводної у ті часи річки Турія в межах сучасного села Мильці. Тут на них завжди чекав багатий улов, була гарна безлюдна місцевість і можна було «мило Богу помолитися», що стало праобразом історичної назви цього населеного пункту. Перед своїми «плавальними мандрами» монахи завжди молилися святителю Миколаю – покровителю по водах плаваючих та допомоги нужденним, що стало однією з причиною заснування тут чоловічого Свято-Миколаївського монастиря. За однією з версій переказів, тут було знайдено чудотворну ікону саме святителя Миколая [12]. Заснована обитель здавна славилася своїм суворим уставом богослужінь і підвищеною гостинністю й теплим прийомом для паломників на честь свого небесного покровителя, милостивого предстателя перед Богом, захисника всіх знедолених і потребуючих – святителя Миколая Чудотворця. В монастирі здавна перебував чудотворний образ цього великого угодника Божого із часткою його нетлінних мощей, який був утрачений у результаті евакуації монастирських цінностей до м. Харкова у 1915 р. під час Першої світової війни. У період радянської тоталітарної атеїзації обитель була закрита войовничими комуністами-атеїстами, так званими уповноваженими у справах релігій. Їх послідовники пізнього радянського періоду зараз вважають себе відомими краєзнавцями й намагаються переконувати населення краю у тому, що вони дбали про збереження культурних цінностей нашого народу... За свідченням очевидців, один із таких – навіть інколи проводить «елітні паломницькі поїздки» для працівників державницьких структур до цього монастиря, а також його часто запрошують у духовні навчальні заклади області, де він розказує свої власні імпровізації з «комуністичної історії» монастирів Волинського краю. Цей «науковець» переконує людей у тому, що православ'я у класичному контексті – уже себе як релігія вичерпало, забуваючи євангельські істини, що Христос – вчора, сьогодні й навіки – Той же. Він говорить про необхідність модерністських змін у віросповіданні особистості, пропагуючи переваги різного роду протестантських та інших новітніх конфесій... Прикро, що люди такого психологічного типу в душі й надалі залишаються атеїстами та «надмірно дбають» про «розбудову нової української церкви». Виникає природне запитання, чому доброму вони зможуть навчити нашу сучасну прагматичну молодь, яка все більше симпатизує секуляризаційно-озахідненій позиції ставлення до церкви та впровадження ідеології «європейських стандартів і цінностей», новітніх технологій та інформатизації суспільства, у тому числі й церкви, а також «толерантності» до усіх проявів соціально-родинного життя..? Щоправда, існують модерністсько-єкуменічні віяння й у священницькому середовищі, коли «молоді команди» священнослужителів пропонують вірянам звершити таїнство сповіді через Інтернет (забуваючи про головне, що це – таїнство, а не лише процес комунікації священника й мирянина) [11]. В православних єпархіях з'являються посади «речників» правлячих архієреїв, коли церква земна побудована за принципом ієрархії Небесної Церкви – тоді виникає природне запитання, чи потрібні Богу речники (тобто – радники)..? Чи земні архієреї не можуть правильно керувати єпархіями та вирішувати необхідні церковні справи, що їм потрібно мати радників..? Чи в них не вистачає для цього благодаті й земних можливостей..? Церква – це ж не політична структура та її керівництво це – не система управлінської державної адміністрації... Очевидним є те, що церква не може бути осторонь людського життя та запитів сучасного населення, проте вона для того й є тією структурою, яка повинна дбати про духовно-моральне життя кожної людини й нації загалом, щоб не допустити свавілля тотального гріха та масового гріхопадіння, про що попереджав Сам Господь наш Ісус Христос, Його пророки, апостоли та інші святі подвижники. Чи не про такий стан морального зубожіння та повну апостасію повістує нам у своєму Одкровенні Іоанн Богослов..?

На території Милецького монастиря у радянський період функціонував герантологічний пансіонат для інвалідів. Усі культурно-духовні цінності монастиря,

окрім стін столітніх споруд, були втрачені. Монастир відновив свою діяльність на початку 90-х років XX ст. Під час реставраційних робіт у Миколаївському храмі у вівтарній частині було віднайдено фреску ікони Божої Матері «Милецька». У монастирі є ковчег із частками мощей преподобних отців Києво-Печерських та ікони з частинками мощей інших угодників Божих. Сучасною святинею Милецької обителі є новонаписаний образ святителя Миколая з наперсним хрестом, що містить часточку мощей цього чудотворця Божого, який належав одному з його колишніх насельників та подвижників XX ст. – схиархімандриту Алексію (Філософу), нетлінне тіло якого спочиває у цьому монастирі. Монастир може забезпечити паломників безкоштовною трапезою. Проживання паломників можливе в орендованих приміщеннях поза межами монастиря.

Хрестовоздвиженський чоловічий монастир, який був заснований ще у XVIII ст., що у Маневицькому районі відновив свою діяльність у червні 1997 р. На території монастиря функціонують Успенська приходська церква та Свято-Троїцька надбрамна церква, а також трапезний храм на честь Сповідників та Новомучеників землі Руської. В монастирі є ковчег із частинками мощей Києво-Печерських угодників та ікони з частками мощей інших святих. Неподалік монастиря, біля святого джерела, збудована каплиця на честь ікони Божої Матері «Живоносне Джерело» [11]. Монастир завжди приймає паломників безкоштовною трапезою. Монастирська гостинниця поки що не збудована.

Петропавлівський чоловічий монастир, що у с. Світязь Шацького району, був заснований у 2002 р. на базі приходської церкви, яка була побудована ще в 1846 р. Він розташований на березі найглибшого в Україні озера Світязь. Основною святинею монастиря є кам'яний храм на честь св. апостолів Петра і Павла, де зараз знаходиться багато старовинних ікон та частинки святих мощей численних угодників Божих. У монастирі функціонує домовий храм на честь ікони Божої Матері «Спорительниці хлібів». При монастирі функціонує скит Рождества Іоанна Предтечі на турбазі «Шацькі озера» [12]. Монастир щорічно влітку приймає дітей-сиріт на оздоровлення, а також надає платні послуги за обслуговування відпочиваючих паломників, що проживають на території монастиря у період відпочинку на о. Світязь.

Стрітенський жіночий монастир у с. Михнівка Камінь-Каширського району був заснований в 1642 р. як чоловічий монастир відомим козацьким старшиною Філоном Яловецьким, який похоронений у цьому монастирі. Він був членом Хрестовоздвиженського братства м. Луцька у період уніатських гонінь. У результаті релігійних переслідувань поляками й уніатами монастир із 1720 р. перестав існувати. Його перевели в приходський храм, який проіснував до 60-х років минулого століття, коли його закрила більшовицька влада, а в 1989 р. храм знову повернули приходу. У 1990 р. відбулося оновлення обителі, але уже як жіночого монастиря. Тут функціонує кам'яний новозбудований храм на честь св. апостолів Петра і Павла, а такождова церква Покрова Богородиці. В монастирі є шановані ікони Божої Матері, які були написані на Афоні та частинки мощей угодників Божих. Монастир завжди радісно приймає паломників, проте не залишає на нічліг великої кількості відвідувачів.

За порівняно коротку історію, починаючи з 2006 р., Старосільський Свято-Троїцький жіночий монастир, що в Маневицькому районі, є досить відомим. Монастир розміщується на території колишньої військової частини. Він має багато шанованих святинь: чудотворний список Іверської ікони Божої Матері, який був привезений зі Святої Гори Афон; мироточива ікона апостола Іоанна Богослова; ікона рівноапостольної Марії Магдалини з частинкою її мощей, ковчег із частинками мощей багатьох угодників Божих [12]. На території монастиря функціонує Василівський храм та будується церква на честь Іверської ікони Божої Матері. При монастирі функціонує православний дитячий табір «Стежина добра», який працює в літній період. У цей час до монастиря постійно приїжджають багато паломників, включаючи батьків дітей, що перебувають на відпочинку. На території монастиря часто організовуються молодіжні православні форуми та зустрічі із відомими людьми краю. Монастир радісно зустрічає

паломників, надаючи їм трапезу та екскурсійний супровід. У період діяльності табору на території монастиря паломникам проблематичною є питання ночівель, оскільки окремих паломницьких споруд у монастирі не має.

Жіночий монастир на честь святого благовірного Олександра Невського був започаткований у 2012 р. на базі храму св. апостола та євангеліста Луки в с. Городно Любомльського району. Зараз монастир перебуває у стані активного будівництва та приймає паломників на богослужіння. У перспективі планується створення паломницького корпусу та трапезни при ньому.

Південний куцувий паломницький ареал прив'язаний до сакральних об'єктів м. Луцька. Тут знаходиться Покровська церква – найстаріший храм міста, пам'ятка архітектури XIII-XVII ст., що знаходиться на території Державного історико-культурного заповідника «Старе місто» (в ній перебуває список чудотворної ікони Волинської Божої Матері XIII ст., яка була вивезена для досліджень у Київ, де зараз й перебуває у Національному художньому музеї; братська Хрестовоздвиженська церква 1619 р.; Троїцький собор XVIII ст.; чудотворна ікона Божої Матері «Хомська» XI ст. (знаходиться у музеї Волинської ікони м. Луцька) – головна святиня Галицько-Волинського князівства (з нею пов'язані імена видатних політичних та духовних діячів нашої країни – князів Володимира Великого, Данила Галицького, Романа Даниловича, польського короля Яна Казимира, гетьмана Богдана Хмельницького та ін.) тощо [2]. За 6 км на північ від м. Луцька розміщуються залишки Жидичинського Миколаївського монастиря (1703 р.) Ківерцівського району з чудотворною копією ікони Миколая Чудотворця, де прийняв чернечий постриг син Богдана Хмельницького – Юрій [6]. У південно-східному напрямку від Луцька, поблизу м. Берестечко (с. Пляшева) розташований храм-меморіал «Козацькі могили», в якому поховані рештки героїв-козаків, які боронили православну віру й населення краю від окатоличення та ополячення під час Берестецької битви 1651 р. [2].

За оцінками фахівців, найбільше на Волинь приїжджає релігійних паломників-туристів із близького зарубіжжя – Росії, Білорусі, країн Балтії та Молдови, а також європейських країн (Польщі, Німеччини, Словаччини, Чехії та ін.) [3]. Переважно паломники відвідують м. Володимир-Волинський з його тисячолітніми святинями, Святогірський Зимненський монастир та святині обласного центру м. Луцька тощо. Особливими місцями паломництва для релігійних туристів в області є поховання видатних релігійних діячів, місця діяльності святих угодників Божих таких, наприклад, як м. Володимир-Волинський – місто на честь хрестителя Русі – святого рівноапостольного князя Володимира Великого та його зимової резиденції – с. Зимне. Місто є місцем колишнього перебування кафедри правлячих єпископів – святих Стефана та Амфілохія – єпископів Володимир-Волинських. На Волині знаходиться перша єпископська кафедра св. Петра Ратенського (святителя Московського і всієї Русі) – м. Ратно, а також інші святі місця, де поховані видатні церковно-релігійні та громадські діячі [7]. Тобто в області є перспективи для розвитку некротуризму, який тісно пов'язаний із релігійно-паломницьким та ностальгійним туризмом.

Слід зауважити щодо паломницького обслуговування та діяльності туристичних фірм в області, то більшість із них пропонують паломницькі тури 1–3-денного терміну із відвідуванням Почаївської та Києво-Печерської лавр, Зарваниці у Тернопільській області, сакральних об'єктів Львова тощо. Щодо волинського паломницького напрямку – пропонуються одноденні поїздки до м. Володимира-Волинського та Зимненський монастир або у більш відомі обителі області, де радісно зустрічають паломників. Проте якісного екскурсійного забезпечення такого туру вони не надають, оскільки відсутні професійні екскурсоводи-груповоди, які обізнані зі специфікою проведення таких турів. Доводилося замовляти для приїжджих гостей паломницькі поїздки до Зимненського монастиря та історико-культурного заповідника «Козацькі могили» (с. Пляшева, що під Берестечком) у турфірми «Магнолія Трепел», яка має свій власний транспорт з обслуговування туристичних подорожей та штатних екскурсоводів. Незважаючи на те, що з автобусом у дорозі були постійні несправності,

екскурсовод цієї турфірми повідомила багато «нових цікавих фактів» із життя монастирів та історії нашого краю із рубрики, даруйте – нісенітниць та маячні, наприклад, що відома «...українська поетеса – Леся Українка народилася в м. Луцьку (тоді як це було в м. Новограді-Волинському Житомирської області), а також про те, що в монастир ідуть тільки ті, хто «...розчарувався в житті і втратив своє кохання й надії на життя...» (що далеко не відповідає реаліям та зрештою – не стосується вибору ченців піти у той чи інший монастир – головне служіння Богові та спасти свою безсмертну душу), про те, що в монастирях можна замовити «молебень за упокій» (тоді як за упокій відправляється тільки панахида, а молебень – лише за здоров'я), не кажучи вже про викривлені історичні факти й події тоді, як представниками паломницької групи були відомі історики-науковці нашої держави та закордону. Дивним видався й той факт, що працівниця турфірми була дуже добре обізнана з народними прикметами та забобонами, що не має ніякого відношення до православних традицій. Такі «працівники» турфірм зачасти самі не орієнтуються у церковних подіях, її ієрархії, церковно-календарних подіях, особливостях проведення богослужінь та правилах поведінки в монастирях, що, на нашу думку, є недопустимим у забезпеченні проведення туристично-паломницької діяльності. Тобто туристичним підрозділам необхідно ретельно підбирати персонал та професійно готувати власні кадри для організації паломницьких турів.

Немає в області й спеціальних транспортних засобів для здійснення багатоденних паломницьких маршрутів та перевезення інвалідів, які бажають такі тури звершувати. Існуючі паломницькі служби при єпархіях області рекламують переважно багатоденні зовнішні тури, наприклад в Ізраїль [9]. Незважаючи на те, як би гучно не було названа паломницька служба – хоча й «раєм» – все залежить від уміння організовувати та якісно забезпечувати проведення паломництва. Хай як там не працює пан-матінка L. та п. S. здебільшого для особистого іміджу та збагачення, а також «частным извозом» (даруйте за русизми, який саме підходять до цього явища) приватні пан-отці та «бородаті маршрутки», паломництво в області є стихійним та неорганізованим. Малорозвинутим є його рекламно-інформаційний аспект, що стосується діяльності турфірм та місцевих православних єпархій, в одній із яких замість корисної інформації на сайті спостерігається т. зв. агіографія однієї нарцисо-самозакоханої маловідомої людини, яка любить піаритися – даруйте за прямоту, не є компетентною в організації паломництва та береться цьому навчати інших, читаючи лекції на запрошення в світських навчальних закладах області.

Таким чином, Волинська область є перспективним регіоном для розвитку релігійно-паломницького туризму. Вона має достатню кількість об'єктів для його подальшого розвитку та залучення нових потоків паломників. Проте загалом туристично-паломницький комплекс на її території є слабким і недостатньо розвинутим у питаннях надання сервісних туристичних послуг. Це насамперед стосується матеріально-технічної бази, а особливо інфраструктури (включаючи заклади харчування та нічліжно-готельний сервіс). Остання потребує значного розширення та удосконалення, незважаючи на часту невибагливість туристів-паломників, що інколи сприймається як необхідний елемент прощі та самопожертви для свого спасіння та своїх близьких [15]. Проте більшість туристів-паломників, зокрема західних (польських, чеських, словацьких), звикли до комфортабельних побутових умов і потребують сервісної системи обслуговування [8]. Виникає багато проблем не тільки функціонально-господарчого, а й фінансового, юридично-правового змісту, оскільки переважна більшість об'єктів релігійних святинь є приватною власністю релігійних конфесій. Останні, згідно законодавства України, є відокремленими від держави й не завжди бажають співпрацювати зі світськими туристичними фірмами та іншими туристськими структурами й підрозділами сфери послуг як державного, так і приватного сектора. Релігійно-паломницький туризм має значний вплив на фінансово-господарський комплекс та економіку деяких країн і регіонів світу [10]. Сума іноземної валюти, яку паломники ввозять у країну, буває

дуже значною, що йде на пожертвування релігійним структурам, дає заробіток місцевим жителям [14]. Тому паломництво повинно всіляко стимулюватися не тільки церковними, а й державними підрозділами. Поряд із цим, кожна держава, на території якої розміщуються відомі релігійні святині, повинна докладати зусилля для їх охорони та збереження. Тому потрібно постійно шукати нові форми й методи оптимізації туристичної релігійно-паломницької діяльності в регіонах держави.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, Волинська область має достатню кількість об'єктів для подальшого розвитку релігійно-паломницького туризму й є перспективним регіоном розвитку паломницьких турів і потребує суттєвої оптимізації діяльності туристично-паломницьких структур, включаючи розвиток сервісно-паломницької інфраструктури та розширення рекламно-інформаційної діяльності й подальшого наукового вивчення.

Джерела та література

1. Бабкин А. В. Специальные виды туризма / А. В. Бабкин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2008. – 252 с.
2. Офіційний сайт Волинської єпархії УПЦ КП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoslavivolynti.org.ua/>
3. Патійчук В. А. Современные проблемы развития паломнического туризма в Украине / В. А. Патійчук // Туризм и общественная география: вчера, сегодня, завтра : Материалы междунар. науч.-практ. конф. (г. Гжель, Р.Ф., 15 нояб. 2014 г.). – Гжель : ГГХПИ, 2014. – С. 75–87.
4. Патійчук В. Класифікація релігійно-паломницьких турів за різноякісними ознаками / В. Патійчук // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – № 14 (315). – С. 36–48.
5. Патійчук В. О. Волинська область як потенційний регіон релігійно-паломницького туризму / В. О. Патійчук, Ю. С. Ломізова // Індустрія гостинності у країнах Європи : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. 29–31 березня 2012 р. – Сімферополь : Крим. ін-т бізнесу, 2012. – С. 88–92.
6. Патійчук В. О. Місто Луцьк як потенційний міжнародний релігійно-паломницький центр / В. О. Патійчук, А. Ю. Сергійчук // Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми міжнародних відносин та туристичного бізнесу», м. Харків, 17 квітня 2015 р. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015 – С. 173–176.
7. Патійчук В. О. Некротуризм як одна із форм українсько-польського гуманітарного співробітництва у сучасний період / В. О. Патійчук // Проблеми європейської інтеграції і транскордонного співробітництва : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 29–30 верес. 2005 р. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – С. 525–530.
8. Патійчук В. О. Україна в системі міжнародного релігійно-паломницького туризму / В. О. Патійчук // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2002. – № 1. – С. 223–227.
9. Патійчук В. Функціональні особливості організації релігійно-паломницьких турів / В. Патійчук // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – № 15 (316). – С. 23–31.
10. Религиозный туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://travelluxtour.info/vidy-turizma/religiozny-turizm/>
11. Сайт Волинської єпархії УПЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://volyn.church.ua/>
12. Сайт Володимир-Волинської єпархії УПЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vv-orthodox.org/>
13. Сапелкіна З. П. Релігія і культура. Релігійний туризм : навч. посіб. / З. П. Сапелкіна. – К. : Вид-во Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2012. – 220 с.
14. Христов Т. Т. Религиозный туризм : учеб. пособие. – 4-е изд., испр. / Т. Т. Христов. – М. : Академия, 2008. – 288 с.
15. Щербакова Т. В. Духовное содержание паломничества и туризм / Т. В. Щербакова // Теория и практика физической культуры. – 2000. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://lib.sportedu.ru/Press/tpfk/2000N8/p48-49.htm>.

